

SAAVUTETTAVUUSOPAS

Johdanto

Saavutettavuudella tarkoitetaan sitä, että **sivuston sisältö ja toiminnot ovat käytettävissä mahdollisimman monelle ihmiselle riippumatta heidän kyvyistään tai käyttöolosuhteistaan.**

Saavutettava palvelu mahdollistaa **yhdenvertaisen** pääsyn sisältöihin ja toimintoihin myös apuvälineiden, kuten ruudunlukijan, näppäimistön tai suuremman kirjainkoon käyttäjille.

Hyvä saavutettavuus parantaa käyttökokemusta kaikille ja vastaa lainsäädännöllisiin vaatimuksiin.

Saavutettavuus on julkisille toimijoille ja osalle yksityisille toimijoista lakisääteistä, joka pohjautuu EU:n saavutettavuusdirektiiviin.

Tämä opas pyrkii antamaan sinulle valmiuksia ymmärtää, miten voit lisätä sivustosi saavutettavuutta.

Sisältö

- Saavutettavuusdirektiivi ohjaa toimintaa
- WCAG - Mikä se on?
- Saavutettavuuden periaatteet
- Vinkit ja toimenpiteet saavutettavuuden kehittämiseen
- Saavutettavuuden testaus
- Saavutettavuuden hyödyt

Saavutettavuusdirektiivi

Euroopan unionin saavutettavuusdirektiivi on keskeinen askel kohti esteettömämpää ja yhdenvertaisempaa digitaalista maailmaa.

Direktiivi velvoittaa julkisen sektorin toimijat tekemään digitaalisista palveluistaan saavutettavia kaikille, myös henkilöille, joilla on erilaisia toimintarajoitteita.

Se astui voimaan vuonna 2016 ja sen tarkoituksena on varmistaa, että julkisen sektorin verkkosivustot ja mobiilisovellukset ovat saavutettavia.

EU-maat ovat muuttaneet omia lakejaan niin, että direktiivin vaatimukset ovat nyt osa niiden lainsäädäntöä. Suomessa digitaalisten palvelujen tarjoajia sitoo laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (**2019**).

Direktiivi koskee lähtökohtaisesti kaikkia julkisen sektorin organisaatioita.

Tähän ryhmään kuuluvat muun muassa:

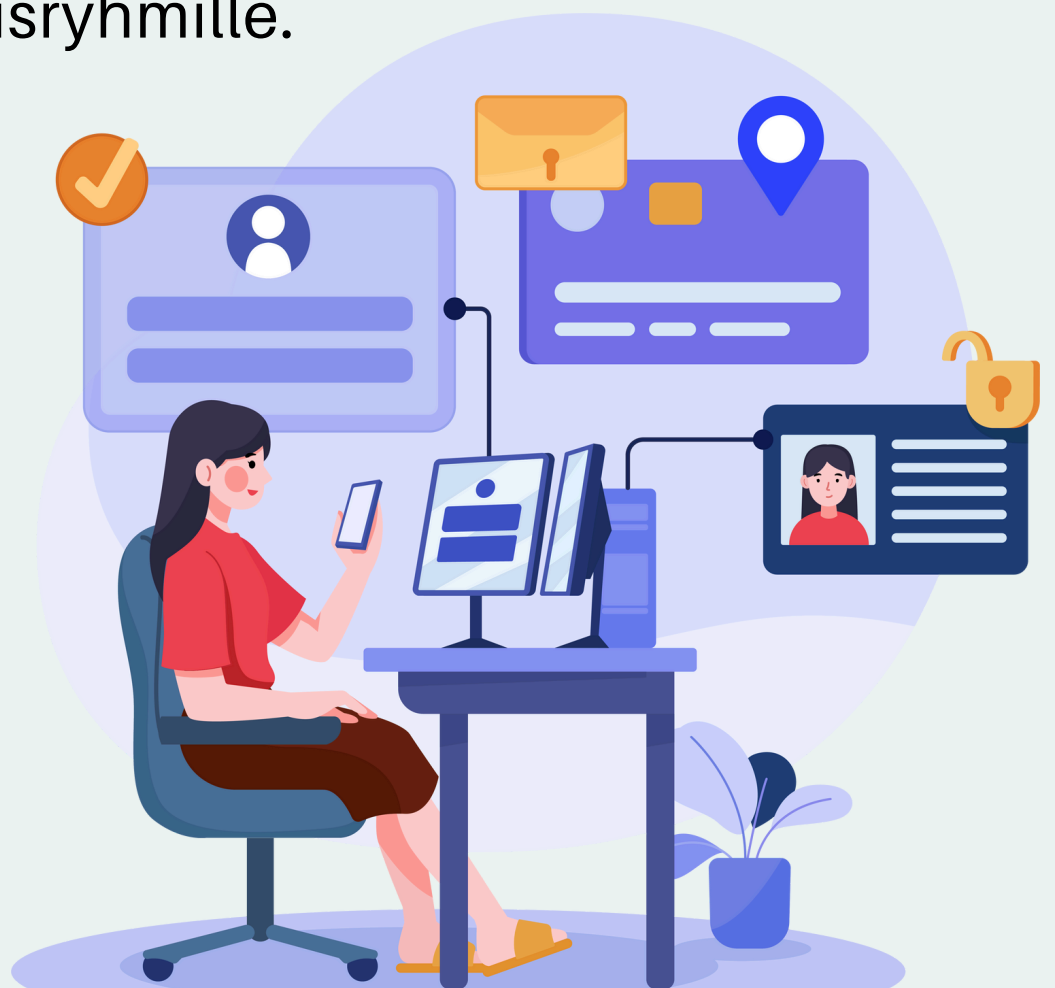
- Valtion virastot ja laitokset
- Kunnat ja kaupungit
- Julkisesti rahoitetut koulutusorganisaatiot ja yliopistot
- Julkiset kirjastot, sairaalat ja museot

Vuonna 2025 voimaan tullut EU:n esteettömyysasetus (European Accessibility Act) laajentaa saavutettavuusvaatimuksia myös yksityiselle sektorille.

Esteettömyysasetus laajenee koskemaan esimerkiksi:

- Verkkokauppoja
- Pankkipalveluja
- E-kirjoja ja lukulaitteita
- Lipunmyyntijärjestelmiä (esim. matkailu ja julkinen liikenne)
- Älypuhelimia, tietokoneita ja esim. pankkiautomaatteja

Näiden toimijoiden on varmistettava, että verkkosivut, sovellukset, tuotteet ja palvelut ovat saavutettavia myös vammaisille ja muille erityisryhmille.

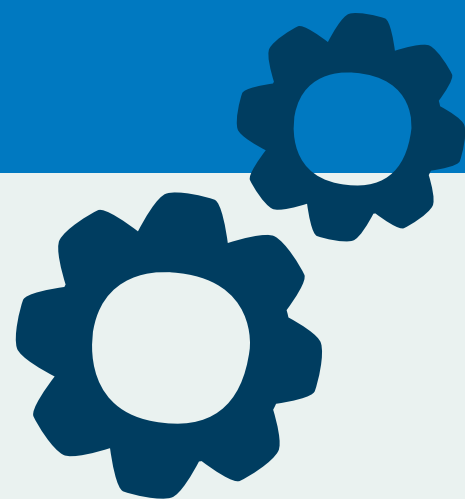
Asetus sisältää poikkeuksen pienyrityksille, jos nämä vaatimukset ovat kohtuuton taakka. Pienyritys tarkoittaa yritystä, jossa vuotuinen liikevaihto tai tase alle 2 miljoonaa euroa ja siinä on alle 10 työntekijää.

Hyvään saavutettavuuteen ja käytettävyyteen kannattaa kuitenkin panostaa, vaikka sitä ei lain edessä tarvitsisikaan tehdä.

Se lisää käyttäjien luottamusta yritykseesi sekä varmistaa, että käyttäjät eivät poistu ongelmien takia sivustoltasi.

WCAG on tekninen standardi, kun taas saavutettavuusdirektiivi on lainsäädäntöä, joka velvoittaa julkisia ja joitain yksityisiä toimijoita tekemään verkkopalveluistaan saavutettavia.

Direktiivi viittaa WCAG-ohjeisiin saavutettavuuden mittapuutena.

Mikä ihmeen WCAG?

WCAG on lyhenne sanoista Web Content Accessibility Guidelines eli suomeksi verkkosisällön saavutettavuusohjeet.

WCAG-ohjeet tarjoavat kehittäjille ja suunnittelijoille konkreettisia keinoja tehdä verkkosisällöstä saavutettavaa eri käyttäjäryhmille – erityisesti henkilöille, joilla on jokin vamma tai toimintarajoite.

WCAG on siis ohjeisto, jonka mukaan digitaalista saavutettavuutta rakennetaan.

Saavutettavuusdirektiivin vaatimukset perustuvat kansainväliseen **WCAG-standardiin**, tarkemmin sanottuna WCAG 2.1 -standardin AA-tasoon.

Näitä vaatimuksia ovat muun muassa:

- Verkkosisällön selkeys ja ymmärrettävyys (esim. selkokieli)
- Riittävä värikontrasti ja tekstin skaalautuvuus
- Näppäimistökäytön mahdollisuus (ilman hiirtä)
- Tekstivastineet video- ja äänisisällöille sekä kuvien alt-tekstit
- Rakenne, joka tukee ruudunlukijoiden käyttöä

Saavutettavuuden periaatteet (POUR)

- **Havaittava (Perceivable):** sisällön pitää olla havaittavissa — esim. teksti, kuvat, kontrastit
- **Hallittava (Operable):** navigointia ja komentoja pitää voida käyttää monilla eri tavoilla, esim. näppäimistöllä
- **Ymmärrettävä (Understandable):** sisällön tulee olla selkeää ja loogista
- **Luotettava ja toimintavarma (Robust):** sivuston tulee toimia eri laitteilla ja apuvälineiden kanssa

Vinkit ja toimenpiteet saavutettavuuden kehittämiseen

Saavutettavuus koostuu monesta eri osa-alueesta. Nyt käymme läpi ne askel askeleelta, sekä kerromme konkreettisia tapoja, miten voit käytännössä huolehtia jokaisen osa-alueen saavutettavuudesta.

Saavutettavuuden osa-alueet

- Navigointi ja rakenne
- Teksti, fontit ja visuaalisuus
- Kuvien ja grafiikan saavutettavuus
- Linkit ja painikkeet
- Lomakkeet ja syötekentät
- Haku, suodattimet, suodatusnäkymät
- Navigointi mobiilissa ja eri näkökulmissa
- Saavutettavuusseloste ja palaute
- Auditointi, testaus ja ylläpito

Navigointi ja rakenne

- Käytä loogisia otsikkotasoja (H1, H2, H3 ...) hierarkiana
- Varmista, että sivustolla voi navigoida pelkästään näppäimistöllä (tab, enter, esc jne.)
- Tarjoa "hyppylinkkejä" (skip links) esimerkiksi sivun sisältöön ohittamaan navigointi
- Lisää selkeät pää- ja alatunnisteet, mielellään myös leivänmurut (eli käytännössä linkkien polku, joka muodostaa käyttäjälle selkeän polun sivuston rakenteessa)

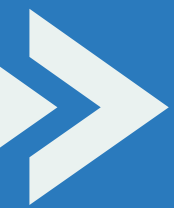
Teksti, fontit ja visuaalisuus

- Varmista riittävä kontrasti tekstin ja taustan välillä (Tarkista kontrastisuhte helposti käyttämällä [WebAIM.orgin Contrast Checker -työkalua](https://webaim.org/contrast-checker).)
- Salli tekstin koon säätäminen / zoomaus ilman että sivun rakenne hajoaa
- Käytä selkeää, lyhyttä ja ymmärrettävää kieltä
- Hyödynnä luetteloita, väliotsikoita ja hyvää riviväliä
- Selkeitä fontteja ovat esimerkiksi Arial, Verdana ja Tahoma.

Kuvien ja grafiikan saavutettavuus

- Jokaisella merkityksellisellä kuvalla pitää olla vaihtoehtoinen alt-teksti eli tulee kuvailla, mitä kuvassa näkyy
- Jos kuva on täysin koristeellinen, alt-tekstissä voi olla tyhjä arvo alt=""
- Grafiikat ja kaaviot: tarjoa tekstimuotoinen selitys tai tiivistelmä
- Kun sivulle tulee muuttuvaa sisältöä (esim. ilmoitus, ponnahdus), käytä ARIA-live -attribuutteja tiedottamaan ruudunlukijalle

Linkit ja painikkeet

- Linkkien tekstit: kerro selkeästi mihin linkki johtaa (älä "klikkaa tästä") ja kerro, mikäli linkki aukeaa uuteen välilehteen
- Jokainen linkki samalla sivulla tulee olla yksilöllinen tai ainakin tarkennettu kontekstissa (esim. "Lue lisää saavutettavuusoppaasta").
- Käytä sekä väriä että muotoilua (esim. alleviivaus) linkkien erottamiseen muusta tekstistä.
- Varmista, että painikkeet toimivat myös näppäimistöllä

Lomakkeet ja syötekentät

- Kulje lomakekentissä loogisessa järjestyksessä
- Jokaisella kentällä pitää olla selkeä label, joka on liitetty kenttään (for / id) eli lomakkeen, jokaisella kentällä tulee olla selkeä otsikko (label), joka kertoo, mitä tietoa siihen kuuluu.
- Anna ohjeita (placeholder ei riitä) ja selkeät virheviestit (mitä meni pieleen, miten korjaan)
- Markkaa automaattisesti vaaditut kentät (esim. tähdellä) ja varmista että ruudunlukija huomaa ne

Haku, suodattimet, suodatusnäkymät

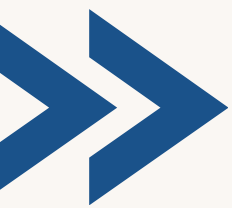
- Pidä hakutoiminto selkeänä ja käyttöystävällisenä
- Suodattimien valintojen hallinnan pitäisi olla helppoa (laajennettavat ryhmät, suljettavat osiot) eikä liikaa epäloogisia vaihtoehtoja
- Kun suodattimia käytetään, varmista että ruudunlukija ja näppäimistökäyttäjät saavat palautteen

Navigointi mobiilissa ja eri näkökulmissa

- Varmista, että sivusto toimii hyvin mobiililaitteilla ja pienillä näytöillä
- Huomioi kosketusalueet: elementit eivät saa olla liian lähellä toisia (väärä napautus riski)
- Huomioi painikkeiden koot mobiilikäytössä
- Navigointivalikot pitää pystyä avaamaan ja sulkemaan myös näppäimistöllä

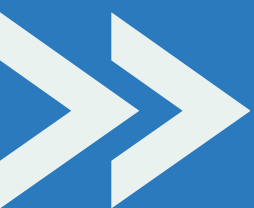
Saavutettavuusseloste ja palaute

- Julkaise selkeä saavutettavuusseloste, jossa kerrot sivuston saavutettavuuden nykytilan, puutteet ja kehityssuunnitelmat
- Anna käyttäjille mahdollisuus antaa palautetta saavutettavuudesta (sähköposti, lomake)
- Käsittele saatu palaute ja dokumentoi korjaustoimenpiteet

Auditointi, testaus ja ylläpito

- Tee säännöllisiä saavutettavuusauditointeja — sekä manuaalisesti että automaattisin työkaluin
- Testaa sivusto ruudunlukijalla, näppäimistöllä ja eri selaimilla
- Käytä käyttäjätestauksia: pyydä ihmisiä, joilla on erilaisia rajoitteita, testaamaan sivusto
- Pidä saavutettavuus osana jatkuvaa ylläpitoa: uudistukset, päivitykset ja sisällön lisäykset huomioidaan

Toimintasuunnitelma vaiheittain

- 1 Arvioi nykytila (auditointi)
- 2 Priorisoi korjauskohteet (esim. kontrastit, lomakkeet)
- 3 Tee pienin askelin korjauksia — ja testaa jokainen muutos
- 4 Julkaise saavutettavuusseloste ja ota palaute vastaan
- 5 Seuraa, päivitä ja testaa säännöllisesti

Saavutettavuuden testaus käytännössä

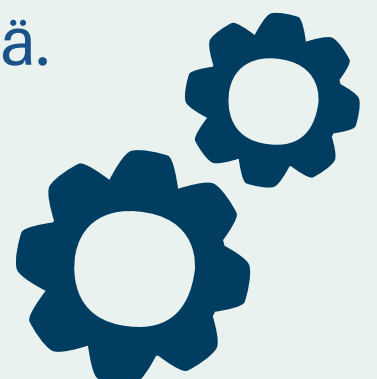
Saavutettavuusauditointi on kattava ja systemaattinen selvitys siitä, kuinka hyvin verkkosivusto, mobiilisovellus tai muu digitaalinen palvelu täyttää **saavutettavuusvaatimukset**.

Saavutettavuusauditointi tunnistaa **esteitä**, jotka haittaavat käyttäjiä, erityisesti heitä, joilla on esimerkiksi näkö-, kuulo-, liikunta- tai kognitiivisia rajoitteita.

Saavutettavuusauditointi voi sisältää seuraavia arvioitavia kohtia:

- Onko sivusto WCAG-standardien (Web Content Accessibility Guidelines) mukainen?
- Toimiiko sivusto ruudunlukijalla?
- Onko kaikilla interaktiivisilla elementeillä selkeät nimet ja ohjeet?
- Voiko palvelua käyttää pelkällä näppäimistöllä?
- Ovatko kontrastit, fonttikoot ja rakenne saavutettavia?

Saavutettavuusauditointi voi sisältää sekä automaattisia testejä sekä manuaalisia tarkastuksia. Usein mukana on myös **käyttäjätestausta** aidoilla apuvälineiden käyttäjillä.

Saavutettavuuden hyödyt

- Kaikki käyttäjät voivat käyttää palvelua, myös vammaiset ja ikääntyneet
- Parempi käytettävyys eri laitteilla ja apuvälineillä auttaa kaikkia käyttäjiä
- Laajempi yleisö ja potentiaalisesti enemmän asiakkaita
- Parempi hakukonenäkyvyys (SEO)
- Täyttää lakisääteiset vaatimukset
- Selkeämpi ja loogisempi sivustorakenne hyödyttää kaikkia käyttäjiä
- Ylläpito helpottuu, kun sisältö on hyvin jäsennelty
- Parantaa organisaation vastuullisuus- ja laatumielikuvaa

Jokainen sivusto hyötyy saavutettavuuden parantamisesta, sillä se luo paremman käyttökokemuksen kaikille käyttäjille.